

Date: 15th November-2025

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ОИЛА–НИКОҲ СОҲАСИДАГИ
ҚОНУНЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ АСОСИЙ
ЙЎНАЛИШЛАРИ.

Хўжаматова Ҳаётхон Мансуровна

Қўқон давлат университети

Кириш. Ўзбекистон Республикасида оила ва никоҳ муносабатларини ҳуқуқий жиҳатдан такомиллаштириш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади. Мақолада ушбу жараёнларнинг ҳуқуқий ва амалий жиҳатлари таҳлил қилинади.

Аннотация. Оила кодекси, ҳукумат қарорлари, Аёллар ва болалар ҳуқуқлари, тенглик, адолат, инсон ҳуқуқлари, оила институти.

Введение. Совершенствование правового регулирования семейно-брачных отношений в Республике Узбекистан является одним из приоритетных направлений государственной политики. В статье анализируются правовые и практические аспекты данного процесса.

Аннотация. Семейный кодекс, постановления правительства, права женщин и детей, равенство, справедливость, права человека, институт семьи.

Introduction. The improvement of the legal regulation of family and marriage relations in the Republic of Uzbekistan is one of the priority directions of state policy. The article analyzes the legal and practical aspects of this process.

Annotation. Family Code, government decrees, women's and children's rights, equality, justice, human rights, family institution.

Оила–никоҳ муносабатларини ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш фуқароларнинг шахсий ва мол-мулкӣ ҳуқуқларини таъминлашда муҳим аҳамиятга эга. Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида оила жамиятнинг асосий бўғини сифатида эътироф этилган бўлиб, уни давлат томонидан муҳофаза қилиш кафолатланган. Шунингдек, Оила кодекси оилавий муносабатларнинг ҳуқуқий асосларини белгилаб, эр-хотиннинг тенг ҳуқуқлилиги, фарзандларнинг манфаатлари устуворлиги, ота-оналарнинг масъулияти каби тамойилларни мустаҳкамлайди.

1998 йил 30 апрелда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг Оила кодекси мамлакатдаги барча оила–никоҳ муносабатларини ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солувчи асосий ҳужжат ҳисобланади. Кодексда никоҳни тузиш ва бекор қилиш тартиби, эр-хотиннинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, фарзандларни тарбиялаш, алимент тўловлари, васийлик ва ҳомийлик масалалари аниқ белгилаб қўйилган. Сўнгги йилларда мазкур Кодексга бир қатор ўзгартиш ва қўшимчалар киритилиб, аёллар ва болаларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, оилада зўравонликка қарши курашиш бўйича янги меъёрлар жорий этилди.

Ўзбекистонда сўнгги йилларда қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар оила институтини мустаҳкамлаш ва унинг ҳуқуқий асосларини янада

Date: 15th November-2025

такомиллаштиришга қаратилган. Жумладан, 2019 йилда қабул қилинган “Хотин-қизлар ва эркеклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”ги Қонун, 2020 йилдаги “ёшлар ва болаларни зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Қонун, шунингдек, Президент фармон ва қарорлари ушбу соҳадаги ислохотларнинг ҳуқуқий пойдевори бўлиб хизмат қилмоқда. Бундан ташқари, Вазирлар Маҳкамасининг оила институтини қўллаб-қувватлаш, ёшлар ва аёлларнинг ижтимоий ҳимоясини кучайтириш бўйича давлат дастурлари қабул қилинган.

Ўзбекистон халқаро ҳуқуқий тажрибани инобатга олган ҳолда, оила ва никоҳ соҳасидаги миллий қонунчилигини изчил равишда ривожлантирмоқда. Жаҳон тажрибасида оила муносабатларини тартибга солишда инсон ҳуқуқлари устуворлиги, бола манфаатларини ҳимоя қилиш, гендер тенглиги ва ижтимоий масъулият тамойилларига катта эътибор қаратилади. Ўзбекистон БМТнинг “Аёлларга нисбатан камситишнинг барча шакллариغا барҳам бериш тўғрисида”ги Конвенцияси ҳамда “Бола ҳуқуқлари тўғрисида”ги Конвенцияга қўшилган ҳолда, миллий қонунчилигини халқаро стандартларга мослаштирди. Бу эса мамлакатимизда оила сиёсати соҳасидаги ислохотларнинг самарадорлигини оширишга хизмат қилмоқда.

Президент Ш.М. Мирзиёев раҳбарлигида оила институтини мустаҳкамлаш, соғлом маънавий муҳитни шакллантириш, ёшлар ва аёлларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлашга қаратилган кенг қўламли чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Хусусан, “Оила ва хотин-қизлар давлат қўмитаси”нинг фаолияти кучайтирилиб, оилалар билан ишлашнинг янги тизими жорий этилди. “Оила мактаби”, “Маҳалла ва оила” марказлари орқали аҳолининг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш, оилавий муносабатларда низоларни олдини олиш ишлари самарали йўлга қўйилган. Шу билан бирга, “2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси”да оила институтини ривожлантириш устувор вазифалардан бири сифатида белгиланган.

Оила муносабатларида иқтисодий ва молиявий барқарорликни таъминлаш ҳам қонунчиликни такомиллаштиришнинг муҳим қисми ҳисобланади. Бу йўналишда оилавий мулкни бошқариш, никоҳ шартномаси тузиш, мерос масалалари бўйича янги ҳуқуқий нормалар жорий этилмоқда.

Шунингдек, оила масалалари бўйича фуқароларнинг ҳуқуқий онгини ошириш, ҳуқуқий маданиятини ривожлантириш, профилактик ишлар самарадорлигини таъминлаш мақсадида махсус дастурлар амалга оширилмоқда. “Маҳаллабай ишлаш” тизимида ҳам оилавий муаммоларни барвақт аниқлаш ва ечишга катта аҳамият берилади.

Оила–никоҳ соҳасидаги қонунчиликни такомиллаштиришнинг яна бир муҳим йўналиши — рақамли хизматларни жорий этишдир. Хусусан, никоҳни давлат рўйхатидан ўтказиш, фарзандликка олиш ва васийлик масалалари эндиликда электрон тизим орқали амалга оширилмоқда. Бу фуқаролар учун қулайлик яратиш билан бирга шаффофликни ҳам таъминлайди.

Date: 15th November-2025

Халқаро тажрибага асосланиб, оила ҳуқуқига оид янги нормаларни миллий қонунчиликка татбиқ этиш бўйича ишлар олиб борилмоқда. Масалан, Европа давлатларидаги оила медиацияси тизимини жорий этиш Ўзбекистон амалиётида ҳам йўлга қўйилмоқда.

Юқоридаги ислохотлар “Янги Ўзбекистон”¹да инсон қадр ва оила муқаддаслигини устувор қадрият сифатида белгилайди. Президент Ш.М. Мирзиёевнинг оила сиёсатига оид фикрларида ҳам “Оила — жамиятнинг асосий таянчи” деган ғоя илгари сурилади. Шу боис, қонунчиликни такомиллаштириш бу соҳадаги сиёсатнинг узвий қисми ҳисобланади.

Оилани давлат томонидан қўллаб-қувватлаш, уларни ҳал томонлама жамиятнинг асосий бўғини сифатида барқарорлигини таъминлаш ҳар бир мамлакатнинг доимий эътиборда бўладиган устувор йўналишлардан бири саналади. Бинобарин, халқ оилалардан ташкил топар экан унинг барқарорлиги, оилаларнинг тинч ва тотувлиги мамлакатнинг ривож ва истиқболни белгиловчи асосий омил ҳисобланади. Ҳозирда Ўзбекистонда оилалар барқарорлигини таъминлаш, эр-хотин ўртасидаги ажралишлар сонини камайтириш, оилани сақлаб қолиш имконини берадиган кўплаб ташкилий-ҳуқуқий, ижтимоий-сиёсий чоралар белгиланган ва бу борадаги ҳуқуқий асослар яратилган. Бироқ, шунга қарамасдан эр-хотин ўртасидаги ажралишлар сони уларнинг ўсиб бориш динамикасини кўрсатади. Бу ҳолат айниқса, катта шаҳарларда юқори эканлиги кўзга ташланади. Шу боис эр-хотин ўртасидаги ажралишлар сонини камайтириш, оилаларнинг бутунлиги ва барқарорлиги сақлаб қолиш борасидаги ташкилий-ҳуқуқий механизмларни кучайтириш, бу борада амалга оширилаётган ислохотларни кучайтириш замон талабидир.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистонда оила–никоҳ соҳасидаги қонунчиликни такомиллаштириш йўналишлари — инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, гендер тенгликни таъминлаш, зўравонликка қарши кураш, ижтимоий қўллаб-қувватлаш тизимини ривожлантириш ва рақамли хизматларни жорий этиш каби устувор йўналишларни қамраб олади. Бу ислохотлар мамлакатда барқарор оила муҳитини шакллантириш, келажак авлодни соғлом ва маънавий баркамол тарбиялашга хизмат қилади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Тошкент, 2023.
2. Ўзбекистон Республикасининг Оила кодекси. – Тошкент, 2023.
3. “Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”ги Қонун, 2019 й.
4. “Аёллар ва болаларни зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Қонун, 2020 й.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 'Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси' тўғрисидаги Фармони, 2022 й.

¹ Мирзиёев Ш.М. “Янги Ўзбекистон стратегияси”. – Тошкент, 2021.

Date: 15th November-2025

6. Вазирлар Маҳкамасининг оила институтини ривожлантириш бўйича қарорлари. – 2021–2024 й.
7. Мирзиёев Ш.М. “Инсон қадрлари учун”. – Тошкент: Ўзбекистон, 2022.
8. Мирзиёев Ш.М. “Янги Ўзбекистон стратегияси”. – Тошкент, 2021.
9. Қодиров А. Оила ҳуқуқининг назарий асослари. – Тошкент, 2020.
10. Каримова Н. Оила ва жамият: ҳуқуқий муносабатлар таҳлили. – Тошкент, 2023.

